

Neobvyklá epidemie poliomyelitidy (Polio Outbreak Breaks the Rules)

Leslie Roberts

SCIENCE, vol. 330, 24 December 2010, s. 1730-1731

Volně přeložil MUDr. Vladimír Plesník

Polio je hrozná nemoc, zřídka je však smrtelná – až na současnou situaci. Explozivní epidemie v Republice Kongo je novou tváří této prastaré infekce.

Obvykle polio postihuje děti mladší pěti let, obrny se objeví u jednoho ze dvou set nakažených, k úmrtí dochází nejvýše u 5 % z nich, v rozvojových zemích někdy až u 10 %. Nová epidemie zuřící v západoafrických státech má dosud asi 42% úmrtnost. Na rozdíl od dřívějších umírají nejčastěji muži ve věku 15-25 let. Podle odhadů Světové zdravotnické organizace (SZO) z poloviny prosince 2010 došlo od počátku epidemie v říjnu k obrnám u více než 476 osob a zemřelo nejméně 179 pacientů. Jde o největší a nejtěžší epidemii polio v poslední době. A také, podle experta na polio Neala Nathansona z univerzity v Pensylvánii, o jednu z nezáhadnějších epidemií: „Je tu moc věcí, které nepasují, nebo jsou nečekané“. „Myjeme si nad tím ruce“ říká Bruce Aylward, pracovník SZO v Ženevě, který po více než 20 let vedl mnohamiliardový program eradikace polio ve světě.

Když se před několika měsíci vynořily první případy chabých obrn u dospělých osob v petrolejářském městě Pointe-Noire na atlantickém pobřeží, nikdo neuvažoval o polio. Republika Kongo, nazývaná také Kongo-Brazzaville aby se odlišila od Demokratické republiky Kongo (DrK- dříve Zair), jejího většího a neklidného souseda na východě, se roku 2000 dala do boje s polio celostátními kampaněmi vakcinace všech dětí. Od té doby chránilo rutinní očkování v Kongu stát před výskytem polia a jeho epidemie probíhaly v sousední Angole a v DrK. „Nečekalo se, že by země mohla být ohrožena, to je důvod proč jsme všichni tak překvapeni“, říká Mark Pallansch, který vede rozbor izolovaných kmenů poliovirů v U.S. Centru kontroly a prevence nemocí (CDC) v Atlantě. „Není to typická epidemie postihující děti, proto se hledaly jiné příčiny“. Na neštěstí to znamenalo, že v době vzniku epidemie nebyly odebrány potřebné vzorky stolice a jiný materiál. To také znemožňuje spolehlivě určit co se vlastně stalo. Avšak i nyní dodávané vzorky jsou často velmi nekvalitní. Výsledkem je, že referenční laboratoře pro polio v Kinshase, Johannesburgu a v CDC virologicky prokázaly polio u zhruba dvou tuctů suspektních případů a některé případy už nikdy nebude možné prokázat.

Genetická analýza ukázala, že původcem obrn je poliovirus typu 1, který byl do Konga zavlečen ojedinělým importem ze severozápadní oblasti Angoly.

Tento virus se však před několika lety dostal z Indie do Angoly. Zde ještě stále cirkuluje a odtud nedávno pronikl také do DrK, kde vyvolává izolované lokální epidemie. V Angole a v DrK se však chová jako typický poliovirus typu 1 a postihuje malé děti. Nathanson se proto ptá: „Je-li to stejný virus jako v Angole a v Indii jak lze vysvětlit tak odlišný průběh jím vyvolávané infekce v Kongu?“ Uvažuje, zda se na epidemii nepodílí mimo polioviru něco navíc. Možná jde o současně probíhající epidemii jiného smrtelně nebezpečného viru s jinou cestou přenosu. Dosavadní pokusy o izolaci jiného nebezpečného viru však byly neúspěšné. Říká „dokud nebude ukončen další výzkum zdržím se názoru oč tu jde“. CDC a SZO poslaly na pomoc místním pracovníkům týmy epidemiologů.

Epidemie polia mezi dospělými jsou známé. Při epidemii v Namibii roku 2006 se přišlo na nedostatky rutinního polioočkování asi před 16 lety. Ale jak všichni vědí v Kongu se nic podobného nestalo. Při pátrání v minulosti se zjistilo, že v polovině 90. let dvacátého století došlo v oblasti kolem Pointe-Noire k občanským nepokojům. Onemocnění dospělých osob by mohlo být následkem narušení vakcinace v té době. Ale situace v Namibii byla přece jen jiná. A jak vysvětlit převážné postižení mužů, kteří tvoří 67 % případů polia? To je nejzajímavější otázka.

Je řada možností proč má epidemie tak vysokou letalitu. Onemocnění dospělých mívá často těžší průběh, častěji progreduje do vzniku bulbární formy, mající za následek kardiální nebo respirační selhání. Ale zpravidla takto je postiženo 10 % , případně i 20 % onemocnělých dospělých, letalita ještě nikdy nebyla tak vysoká jako při epidemii v Kongu. Prošetřuje se jedna teorie, podle níž se u zemřelých v epidemii uplatňuje ještě nějaký další faktor, třeba životní prostředí nepříznivě ovlivňující zdravotní stav obyvatel. Jinou znepokojivou možností je, že Kongo je centrem mnohem větší epidemie poliomyelitidy, při níž lehčí případy unikají zjištění.

Podle Aylwarda „má každý na epidemii svůj názor. Ale známe jen málo faktů. Lze z nich sice sestavit jakousi „story“, ale bude vůbec možné ji ověřit? Je těžké zpětně a dodatečně splétat útržky zjištěných nálezů“.

Všichni souhlasí, že nejprve, aby virus nevyvolal epidemie v jiných státech, je třeba zlikvidovat epidemii. Onemocnění byla zjištěna v hlavním městě Konga, tj. v Brazzaville, nějakých 650 km na východ od Point-Noire, dále v Cabinda, kousku Angoly na pobřeží Atlantiku jižně od Konga a v přilehlé provincii DrK Bas Kongo. Odtud by se epidemie mohla dle šířit, je zde málo obyvatel ale i nedostatek poliovakcíny. Aylward předpokládá, že se během 3-4 měsíců, tj. v listopadu 2010, podaří dostat epidemii pod kontrolu. Ovšem jen když se na ni podaří sehnat finance. SZO a další organizace poskytly 23 milionů USD, zatím očkovací kampaně probíhají dobře, ale ještě není vyhráno.

I kdyby měl Aylward pravdu vyvolala epidemie novou, zneklidňující otázku: Je epidemie v Kongu jen náhodnou anomálií, nebo to znamená, že i v jiných, poliomyelitidy prostých oblastech Afriky s vnímavou dospělou populací, se také

může objevit explozivní epidemie poliomyelitidy ? Nevíme kde jsou vnímavé osoby a ve které zemi by se mohla opakovat situace z Konga.

Poznámka překladatele

Tato spíše beletristicky popisovaná epidemie si zaslouhuje pozornosti. Vysoká letalita poliomyelitidy je neobvyklá., její příčiny jsou zatím nejasné a riziko podobných epidemií v zemích s nedostatkem očkování, včetně potíží v minulosti, stále nezmizelo. Tím více se obávám všech akcí, které narušují náš dosavadní vakcinační program.